

DEN EUROPEISKA GRANSKAPSPOLITIKEN

Den europeiska granskapspolitiken omfattar Algeriet, Armenien, Azerbajdzjan, Belarus, Egypten, Georgien, Israel, Jordanien, Libanon, Libyen, Marocko, Moldavien, Palestina, Syrien, Tunisien och Ukraina. Den syftar till att stärka välståndet, stabiliteten och säkerheten för alla. Politiken bygger på demokrati, rättsstatens principer och respekt för de mänskliga rättigheterna och är en bilateral politik mellan EU och varje partnerland med regionala samarbetsinitiativ: det östliga partnerskapet och Medelhavsunionen^[1].

RÄTTSLIG GRUND

- Artikel 8 i fördraget om Europeiska unionen (EU-fördraget).
- Avdelning V i fördraget om Europeiska unionen (yttre åtgärder).
- Artiklarna 206–207 (handel) och artiklarna 216–219 (internationella avtal) i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt.

ALLMÄNNA MÅL

Genom den europeiska granskapspolitiken erbjuder EU sina grannar förmånliga förbindelser som bygger på ett ömsesidigt åtagande i fråga om gemensamma värden (demokrati och mänskliga rättigheter, rättsstaten, god samhällsstyrning, marknadsekonomi och hållbar utveckling). Granskapspolitiken omfattar politisk samordning och djupare ekonomisk integration, ökad rörlighet och kontakter mellan människor. Ambitionsnivån för förbindelserna är avhängig av i vilken utsträckning det finns gemensamma värden. Granskapspolitiken är skild från utvidgningsprocessen, men detta avgör inte hur förbindelserna mellan EU och grannländerna kan komma att utvecklas i framtiden. 2011 såg EU över granskapspolitiken och stärkte, som en reaktion på utvecklingen i arabländerna, dess fokus på att främja en djupgående och hållbar demokrati samt ekonomisk utveckling för alla. Djupgående och hållbar demokrati omfattar i synnerhet fria och rättvisa val, insatser för att bekämpa korruption, rättsväsendets oberoende, demokratisk kontroll över de väpnade styrkorna samt yttrande-, mötes- och föreningsfrihet. EU betonade också den roll som det civila samhället spelar i den demokratiska processen och introducerade ”mer för mer-principen”, enligt vilken EU utvecklar starkare partnerskap med de grannländer som gör större framsteg i riktning mot demokratiska reformer. I mars 2015 inledde

[1]För information om de bilaterala förbindelserna mellan EU och de östliga partnerländerna och partnerländerna i Medelhavsområdet, se faktabladen om dessa ämnen (se faktablad [5.5.6](#), [5.5.7](#) och [5.5.8](#)).

kommissionen och Europeiska utrikestjänsten en samrådsprocess för en ny översyn av grannskapspolitiken. Ett av syftena var att anpassa grannskapspolitikens verktyg så att större hänsyn tas till partnerländernas specifika ambitioner. I detta sammanhang antog parlamentet den 9 juli 2015 en [resolution](#) där man betonade behovet av en mer strategisk, fokuserad, flexibel och sammanhängande europeisk grannskapspolitik. Ett [meddelande](#) från utrikestjänsten och kommissionen i linje med detta och baserat på resultaten från samrådsprocessen offentliggjordes den 18 november 2015.

Den 18 maj 2017 offentliggjorde utrikestjänsten och kommissionen en [rapport om genomförandet av översynen av den europeiska grannskapspolitiken](#). I rapporten framhölls den strategi som EU visat i sitt samarbete med partnerländerna i den europeiska grannskapspolitiken, som präglas av mer flexibilitet och hänsyn och en mer effektiv resursanvändning. Den 27 mars 2019 antog parlamentet en [resolution om tiden efter den arabiska våren och vägen framåt för Mellanöstern och Nordafrika](#), i vilken det erkände att demokratiska landvinningar har beförats i regionen, men uppmanade till ytterligare ekonomiska, demokratiska och sociala reformer. Den 19 juni 2020 antog parlamentet en [rekommendation till rådet, kommissionen och vice ordföranden för kommissionen/unionens höga representant för utrikes frågor och säkerhetspolitik om det östliga partnerskapet inför toppmötet i juni 2020](#), där man efterfrågade "en kontinuerlig rörelse mot ett effektivt samarbete, intensiv dialog och nära partnerskap inom det östliga partnerskapet".

Det [gemensamma meddelandet](#) *Renewed partnership with the Southern Neighbourhood – A new Agenda for the Mediterranean* ("Förnyat partnerskap med det södra grannskapet – en ny agenda för Medelhavsområdet") och den åtföljande investeringsplanen för de södra grannländerna, som offentliggjordes den 9 februari 2021 av kommissionen och unionens höga representant för utrikes frågor och säkerhetspolitik och antogs av Europeiska rådet den 19 april 2021, syftar till att fastställa en förnyad agenda för nylanseringen och stärkandet av det strategiska partnerskapet mellan EU och dess partner i det södra grannskapet.

I ett [gemensamt uttalande](#) av den 24 februari 2021 från ordförandena för alla Europaparlamentets delegationer som arbetar med länderna i det södra grannskapet föreslås ett toppmöte mellan EU och alla dess grannländer i söder, till vilket företrädare för det civila samhället och nationella parlament bör knytas, i syfte att gemensamt fastställa de bästa sätten att genomföra denna agenda i en anda av genuint partnerskap och delat ansvar.

INSTRUMENT

Grannskapspolitiken bygger på de juridiska avtalen mellan EU och partnerländerna – partnerskaps- och samarbetsavtalen och mer nyligen associeringsavtalen.

En viktig del av grannskapspolitiken är de bilaterala handlingsplaner och prioriteringar för partnerskapet som har utarbetats mellan EU och de flesta partnerländerna. Planerna omfattar politiska och ekonomiska reformprogram med kort- och medellångsiktiga prioriteringar (tre till fem år). Grannskapspolitikens handlingsplaner och prioriteringar för partnerskapet avspeglar EU:s och varje partners behov, intressen och möjligheter. De strävar efter att utveckla demokratiska, socialt rättvisa och

inkluderande samhällen, främja ekonomisk integration och förbättra rörligheten för personer över gränserna.

EU ger ekonomiskt stöd för att grannskapspolitikens mål ska uppfyllas och bedriver även politiskt och tekniskt samarbete i detta syfte. Det europeiska grannskapsinstrumentet var EU:s viktigaste finansieringsinstrument för bilateralt samarbete 2014–2020, med 15,4 miljarder euro som tilldelades under den perioden. Det nya instrumentet för grannskapspolitik, utvecklingssamarbete och internationellt samarbete (NDICI) – Europa i världen – kommer att ligga till grund för EU:s samarbete under perioden 2021–2027. Instrumentet är utformat så att det omfattar både bidragsfinansiering och en kombination av bidrag och lån från europeiska och internationella finansinstitut. Med ett totalt anslag på 79,5 miljarder euro kommer det nya instrumentet att täcka EU:s samarbete med EU:s grannländer och andra länder i Afrika, Asien, Nord- och Sydamerika, Stillahavsområdet och Karibien. Förutom att fokusera på hållbar utveckling kommer Europa i världen att främja centrala tematiska aspekter av EU:s utrikespolitik, inbegripet program som främjar mänskliga rättigheter, demokrati och det civila samhället. Finansieringen från instrumentet kommer också att gå till globala utmaningar, bland annat klimatförändringar, migration, fred och stabilitet, samt till samarbete med strategiska partner och främjande av EU:s egna utrikespolitiska initiativ. Europaparlamentet gav sitt slutliga godkännande till inrättandet av det nya instrumentet Europa i världen [den 9 juni 2021](#), efter två och ett halvt års förhandlingar. Parlamentet säkerställde ett ökat deltagande i fastställandet av instrumentets viktigaste strategiska mål samt en förstärkt roll i granskningen av instrumentets genomförande genom en geopolitisk dialog på hög nivå med kommissionen.

Utöver detta har verktyg utvecklats inom grannskapspolitiken för att underlätta marknadstillträdet, särskilt genom att man förhandlat fram djupgående och omfattande frihandelsområden, och för att förbättra rörligheten och migrationsförvaltningen. Partnerskap för att öka rörligheten och/eller för att göra det lättare att få visum (viseringsliberalisering) har erbjudits och ingåtts med vissa partner, samtidigt som ett särskilt finansieringsinstrument – [instrumentet för partnerskap för rörlighet](#) – infördes 2016. I den södra regionen finansieras ett antal regionala och bilaterala initiativ kring migration och rörlighet inom ramen för Nordafrikadelen av [EU:s förvaltningsfond för nödtåtgärder i Afrika](#).

Grannskapspolitiken har utformats som en gemensam politisk verktygslåda, men den gör det också möjligt för EU att anpassa och differentiera sin politik utifrån varje partners specifika särdrag.

REGIONALA DIMENSIONER

A. Det östliga partnerskapet

Det östliga partnerskapet bildades för att ”uppgradera” EU:s förbindelser med de flesta av de östra grannländerna: Armenien, Azerbajdzjan, Belarus, Georgien, Moldavien och Ukraina. Det östliga partnerskapet godkändes 2008 och invigdes 2009, och det bygger på den europeiska grannskapspolitiken.

1. Mål

Huvudmålet för det östliga partnerskapet är att ”påskynda den politiska associeringen och fördjupa den ekonomiska integrationen” mellan EU och dess östra grannländer. Graden av integration och samarbete avspeglar varje partnerlands åtagande att ansluta sig till europeiska värden, normer och strukturer samt dess framsteg mot dessa. Syftet med det östliga partnerskapet är att främja demokrati och god samhällsstyrning, stärka energitryggheten, uppmuntra sektorsreformer (däribland miljöskydd), uppmuntra till kontakter mellan människor, stödja den ekonomiska och sociala utvecklingen samt erbjuda ytterligare medel för projekt som minskar de socioekonomiska skillnaderna och ökar stabiliteten^[2].

2. Strukturer

Det östliga partnerskapets toppmöten hålls vartannat år, med deltagande av EU-ländernas och partnerländernas stats- och regeringschefer samt företrädare för parlamentet, kommissionen och utrike tjänsten.

Flaggskeppsinitiativ har också lanserats och inbegriper ett program för integrerad gränsförvaltning, en finansieringsmekanism för små och medelstora företag, regionala elmarknader, samt insatser för att förbättra energieffektiviteten, öka användningen av förnybara energikällor, främja god miljöförvaltning och förebygga, förbereda sig för och reagera på naturkatastrofer och katastrofer orsakade av människan.

2019, då det östliga partnerskapet fyllde 10 år, genomförde kommissionen ett brett och omfattande samråd med alla berörda parter för att fastställa de framtida prioriteringarna för politiken och därigenom se till att den fortsätter att ge konkreta fördelar för människor i hela Europa.

Den 18 mars 2020 släppte kommissionen och vice ordföranden/den höga representanten [det gemensamma meddelandet](#) *Det östliga partnerskapet efter 2020: Ökad resiliens – ett östligt partnerskap som fungerar för alla*. Detta dokument belyser fem långsiktiga politiska mål för det framtida samarbetet:

- Ett partnerskap som skapar: EU och partnerländerna kommer att samarbeta för motståndskraftiga, hållbara och integrerade ekonomier.
- Ett partnerskap som skyddar: EU och partnerländerna kommer att förnya sitt engagemang för partnerskapets grundprinciper, särskilt ansvarsskyldiga institutioner, rättsstaten och säkerhet.
- Ett partnerskap som förgrönar: EU och partnerländerna kommer att samarbeta för en motståndskraftig och hållbar framtid.
- Ett partnerskap som sammankopplar: EU kommer att investera ytterligare i den digitala omvandlingen i partnerländerna och sträva efter att låta fördelarna med den digitala inre marknaden komma även dem till del.
- Ett partnerskap som ger egenmakt: EU och partnerländerna kommer att samarbeta för motståndskraftiga, rättvisa och inkluderande samhällen.

[2]För ytterligare information, se avsnittet om det östliga partnerskapet på [utrikes tjänstens webbplats](#).

Detta dokument låg till grund för överläggningarna vid [videokonferensen för ledarna inom det östliga partnerskapet den 18 juni 2020](#). Mot bakgrund av covid-19-pandemin och dess allvarliga socioekonomiska konsekvenser över hela kontinenten erkände ledarna partnerskapets strategiska betydelse och underströk behovet att fortsätta att bygga upp ett område med gemensam demokrati och stabilitet och gemensamt välstånd, med förankring i deras gemensamma värden, genom en regelbaserad internationell ordning och internationell rätt.

Därefter tillkännagavs i juli 2021 [prioriteringarna för det östliga partnerskapet efter 2020](#). Politiken för det östliga partnerskapet kommer att fortsätta att vara flexibel och möjliggöra betydande differentiering, skräddarsydda strategier och incitamentbaserat förstärkt samarbete som gynnar de länder som i högst grad engagerar sig i reformer. I detta avseende kommer tonvikt att läggas vid följande:

- Gemensamt arbete för resilienta, hållbara och integrerade ekonomier.
- Gemensamt arbete för ansvarstagande institutioner, rättsstatsprincipen och säkerhet.
- Gemensamt arbete för miljö- och klimatreiliens.
- Gemensamt arbete för en resilient digital omvandling.
- Gemensamt arbete för resilienta, jämställda, rättvisa och inkluderande samhällen.
- Ett övergripande mål som stärker den strategiska kommunikationen.

Under programperioden 2021–2027 kommer därför främjandet av mänskliga rättigheter, demokratin och rättsstaten att fortsätta att stödjas.

[Den parlamentariska församlingen Euronest](#), som grundades 2011, är den parlamentariska delen av det östliga partnerskapet och ansvarar för samråd inom och kontroll och övervakning av partnerskapet. Dess huvudsakliga syfte är att sammanföra parlamenten i länderna inom det östliga partnerskapet och Europaparlamentet och att stärka kontakter mellan människor, främja medverkan av det civila samhället och delta i kulturell dialog på ett mer aktivt sätt. Den utgår från gemensamma intressen och ömsesidiga åtaganden samt principerna om differentiering, delat ansvar och gemensamt ansvarstagande. En av dess uppgifter är att granska EU:s stöd till länderna inom det östliga partnerskapet, och församlingen kan också utfärda rekommendationer till det östliga partnerskapets mellanstatliga strukturer för att främja en djupare politisk och ekonomisk integration mellan dessa länder och EU.

Församlingen har hittills hållit tio ordinarie sammanträden, det senaste den 19–21 februari 2023 i Chişinău. En höjdpunkt på dagordningen var en nyckeldebatt om framtiden för politiken för det östliga partnerskapet i efterdyningarna av Rysslands anfallskrig mot Ukraina, den nya regionala säkerhetskontexten, utmaningar och möjligheter.

Församlingen består av 60 ledamöter från Europaparlamentet och 10 ledamöter från varje partnerlands parlament. Eftersom Europaparlamentet inte erkänner Belarus nationalförsamling som en demokratiskt vald institution deltar dock för närvarande inga belarusiska "parlamentsledamöter" i Euronest. På grund av exceptionella omständigheter inbjöds dock företrädare för de belarusiska demokratiska krafterna

att delta i de nionde och tionde ordinarie sammanträdena. Euronests parlamentariska församling har fyra ständiga utskott, närmare bestämt utskottet för politiska frågor, mänskliga rättigheter och demokrati, utskottet för ekonomisk integration, tillnärmning av lagstiftning och konvergens med EU:s politik, utskottet för energitrygghet samt utskottet för sociala frågor, sysselsättning, utbildning, kultur och det civila samhället. Den har också en arbetsgrupp för arbetsordningen, en arbetsgrupp för associeringsavtal, en arbetsgrupp för Belarus samt ett informellt kvinnoforum.

Dessutom utfärdar ett forum för det civila samhället^[3] inom det östliga partnerskapet rekommendationer för att påverka EU-institutionerna och de nationella regeringarna i partnerskapet.

B. Medelhavsunionen

Medelhavsunionen omfattar de 27 EU-medlemsstaterna, EU och 15 länder i Medelhavsområdet (Albanien, Algeriet, Bosnien och Hercegovina, Egypten, Israel, Jordanien, Libanon, Marocko, Mauretanien, Monaco, Montenegro, Palestina, Syrien (vars medlemskap har gjorts vilande på grund av inbördeskriget), Tunisien och Turkiet). Arabförbundet har deltagit i samtliga möten sedan 2008, och Libyen har observatörsstatus.

1. Mål

Medelhavsunionen är ett mellanstatligt partnerskap, en multilateral ram för politiska, ekonomiska och sociala förbindelser mellan EU och länderna i södra och östra Medelhavsområdet. Den lanserades 2008 vid [toppmötet i Paris](#) som en uppföljning av Europa–Medelhavspartnerskapet (Euromed), även känt som Barcelonaprocessen. Medelhavsunionen är inspirerad av de mål som fastställdes i Barcelonaförklaringen 1995, nämligen att skapa ett område med fred, stabilitet, säkerhet och delat ekonomiskt välstånd med full respekt för demokratiska principer, mänskliga rättigheter och grundläggande friheter, samtidigt som förståelsen mellan kulturer och samhällen i Europa–Medelhavsområdet främjas.

2. Strukturer

Medelhavsunionen leds av ett delat ordförandeskap, vilket understryker det gemensamma ansvar som präglar unionen. Sedan 2012 har EU det nordliga medordförandeskapet och Jordanien det sydliga medordförandeskapet. Det viktigaste styrande organet för unionen är mötena med högre tjänstemän, som övervakar och samordnar unionens arbete. När dessa högre tjänstemän sammanträder godkänner de också budgeten och arbetsprogrammet för sekretariatet, förbereder möten med utrikesministrar och andra ministerkonstellationer samt utser generalsekreteraren och sex biträdande generalsekreterare. Vid mötet diskuteras också de projektförslag som sekretariatet lämnat in för godkännande. Sekretariatets roll är framför allt att identifiera, utarbeta, främja och samordna tekniska projekt inom sektorer som transport, energi, vatten, miljöskydd, högre utbildning och rörlighet, forskning, sociala frågor, kvinnors egenmakt, sysselsättning och affärsutveckling, som alla stärker samarbetet och direkt påverkar försörjningen för människor som lever i länderna inom Medelhavsunionen. EU är den största bidragsgivaren till sekretariatets budget.

[3]För ytterligare information om forumet för det civila samhället, se dess [webbplats](#).

[Den parlamentariska församlingen för Medelhavsunionen](#) bygger på arbetet i Europa–Medelhavsområdets parlamentariska församling och består av 280 ledamöter: 132 EU-ledamöter (83 ledamöter från de nationella parlamenten i EU och 49 ledamöter från Europaparlamentet), 8 ledamöter från de europeiska partnerländerna i Medelhavsområdet (Albanien, Bosnien och Hercegovina, Monaco och Montenegro), 130 ledamöter från de tio länderna i södra och östra Medelhavsområdet (Algeriet, Egypten, Israel, Jordanien, Libanon, Marocko, Palestina, Syrien (för närvarande avstängt), Tunisien och Turkiet) samt 10 ledamöter från Mauretanien.

Den parlamentariska församlingen för Medelhavsunionen har ett plenarsammanträde per år. Det senaste hölls i Strasbourg den 13–14 februari 2019. Plenarsammanträdet 2020, som ursprungligen planerades äga rum i Antalya (Turkiet) den 7–8 mars, ställdes in på grund av covid-19-pandemin.

Ordförandeskapet för den parlamentariska församlingen för Medelhavsunionen innehas för närvarande av Marocko (2022–2023). Spanien kommer att ta över det 2023. Den parlamentariska församlingen antar resolutioner eller rekommendationer om alla aspekter av samarbetet mellan EU och Medelhavsområdet som berör de verkställande organen i Medelhavsunionen, rådet, kommissionen och partnerländernas nationella regeringar.

Den parlamentariska församlingen har fem ständiga utskott, som vart och ett består av 56 ledamöter:

- Utskottet för politik, säkerhet och mänskliga rättigheter.
- Utskottet för ekonomiska och finansiella frågor, sociala frågor och utbildningsfrågor.
- Utskottet för främjande av livskvalitet, samhällsutbyte och kultur.
- Utskottet för energi, miljö och vatten.
- Utskottet för kvinnors rättigheter i länder i Europa–Medelhavsområdet.

[Florian Carmona / Christos Trapouzanlis / Kirsten Jongberg](#)
10/2023

